Gailis un Dievs

Latviešu tautas pasaka
Andras Otto ilustrācija

Reiz Dievs deva gailim ēst. Kad gailis vairs neēda, Dievs prasīja:

"Vai nu esi paēdis?"

Gailis atbildēja: "Jā, esmu paēdis."

Dievs atkal prasīja: "Vai šodien vairs neēdīsi?"

Gailis sacīja: "Ja nu, uz māju iedams, ceļmalā

©American Latvian Association, Inc.

kādu graudu redzēšu, tad to apēdīšu.”

Tā arī Dievs gailim atvēlēja izbārstītos graudus lasīt.

****

Uzzīmē gaili!

©American Latvian Association, Inc.

Skolotāju / vecāku lapa

Virsraksts: Gailis un Dievs
Latviešu tautas pasaka
Ilustrators: Andra Otto

Līmenis
LIX: 17
Valodas A1
Piemērotais vecums: 2.-3. klase

Galvenie tēli:
Dievs	*God*
gailis	*rooster*

Vārdu saraksts
Pamata vārdu krājums

atbildēt	*to answer*
dot	*to give*
ēst	*to eat*
iet	*to go*
lasīt	*to gather, to pick up*
māja	*house*
(pa)ēst	*to eat one's fill*
prasīt	*to ask*
redzēt	*to see*
sacīt	*to say*
šodien	*today*

Paplašinātais vārdu krājums

atvēlēt	*to assign*
ceļmala	*roadside*
grauds	*grain*
izbārstīts	*scattered about*

Pārrunu jautājumi
- Kur gaiļi dzīvo?
- Ko gaiļi ēd?
- Kur gaiļus redz ēdam?
- Kas ir Dievs?
- Kur Dievs dzīvo?

Nodarbības stundā
1. Skolotājs pārrunā ar skolēniem, kas ir pasaka.
2. Skolēni izstāsta, kādu tēmu pasakas ir lasījuši gan latviski, gan mītnes zemes valodā.

Uzdevumi / Darba lapas
1. Meklē vārdus - 2. uzdevums
2. Kādas krāsas? - 4. uzdevums

Rakstu darbi
1. 2x2 — raksti! - 1. uzdevums
2. Gailis un Dievs - 3. uzdevums

Runas vingrinājumi
1. Jauno vārdu atkārtošanas spēle Nr. 3 - vispārējā nodarbība.

Papildu informācija skolotājam
1. Kas ir pasaka?

©American Latvian Association, Inc.

2 x 2 – Raksti!

Skolotājam / vecākam: Skolēns izlasa, kas rakstīts katrā lauciņā, un ieraksta savu atbildi.
For the teacher / parent: The student reads what is written in each square and writes his or her response.

Uzraksti, kāds izskatās gailis!	Uzraksti, ko gaiļi ēd!
Uzraksti, kur gaiļi dzīvo!	Uzraksti, kāpēc tev patīk vai nepatīk gaiļi!

Lapas otrā pusē uzzīmē gaili!

©American Latvian Association, Inc.

Meklē vārdus!

Skolotājam / vecākam: Skolēns sameklē vārdu sarakstā dotos vārdus un apvelk tos.
For the teacher / parent: The student should search for these vocabulary words and circle them.

DIEVS	GAILIS	DOT	LASĪT	MĀJA
CEĻMALA	GRAUDS	SACĪT	REDZĒT	ŠODIEN

D	O	T	L	P	G	F	Ā	D	B	R
I	Ž	L	S	Ē	M	N	O	L	S	E
E	L	Ļ	J	Z	Ķ	A	R	A	Ž	D
V	O	R	Č	A	I	L	I	S	Ū	Z
S	M	F	D	Ē	Ā	P	H	Ī	F	Ē
Ņ	C	A	O	S	A	C	Ī	T	Ī	T
E	J	B	M	M	V	Č	Ņ	L	O	G
V	D	E	S	Ā	L	O	U	Ī	T	R
V	L	S	O	R	J	Ū	B	Ņ	Ķ	A
C	E	Ļ	M	A	L	A	S	C	Ū	U
S	D	A	L	Ū	R	G	B	N	M	D
P	Š	O	D	I	E	N	S	A	C	S

©American Latvian Association, Inc

Gailis un Dievs

Skolotājam / vecākam: Skolēni atbild uz jautājumiem, cik labi spēj, – pāris vārdos vai pilnos teikumos.

For the teacher / parent: Students answer the questions as completely as they can – in a few words or in complete sentences.

1. Kas gailim deva ēst?

   _____

2. Ko Dievs pirmo reizi gailim jautāja?

   _____

3. Ko gailis atbildēja?

   _____

4. Kur gailis domāja ieraudzīt kādu graudu?

   _____

5. Ko gailis domāja ar to graudu darīt?

   _____

6. Ko Dievs gailim atvēlēja?

   _____

©American Latvian Association, Inc

Kādas krāsas?

Skolotājam / vecākam: Skolēni uzraksta krāsas, kuras redz attēlā.

For the teacher / parent: Students write the colors they see in the picture.

©American Latvian Association, Inc

Jauno vārdu atkārtošanas spēle Nr. 3 – Nodzēs vārdu!

Kas nepieciešams?

1. tāfele;
2. tāfeles filči (flomāsteri) un sūklis dzēšanai.

Spēles noteikumi:

1. Skolēnus sadala divās grupās.
2. Skolotājs uz tāfeles uzraksta divus vārdu sarakstus. Sarakstā jābūt vismaz tik vārdiem, cik skolēnu ir grupā.
3. Skolēni nostājas rindā netālu no tāfeles.
4. Kad skolotājs dod signālu, katras grupas pirmais skolēns dodas pie tāfeles, norāda uz pirmo vārdu sarakstā un izlasa to skaļi.
5. Ja skolēns vārdu izlasa pareizi, viņš to nodzēš. Ja skolēns nevar vārdu izlasīt, tad vārds paliek uz tāfeles.
6. Šis skolēns nostājas savas rindas beigās, un nākamais skolēns, kas tagad ir pirmais rindā, dodas pie tāfeles. Spēle turpinās ar iepriekš aprakstītajiem noteikumiem.
7. Uzvar tā komanda, kas pirmā nodzēsusi visus savā sarakstā esošos vārdus.

Ko vēl var darīt?

1. Skolēni var skaidrot vārda nozīmi, pareizi iesaistīt vārdu teikumā, var izlabot nepareizi izlasītu vārdu, pirms atļauts to nodzēst.

Neaizmirsti!

- Jāuzmana, lai skolēni nesaka cits citam priekšā.

Skolēniem, kuriem ir grūtības ar jaunu vārdu apguvi, iespējams veidot spēles modifikācijas:

- Pirms sākt spēli, atkārto, kā pareizi izlasāms katrs burts.

Meklē vārdus! - ATSLĒGA

Skolotājam / vecākam: Skolēns sameklē vārdu sarakstā dotos vārdus un apvelk tos.

For the teacher / parent: The student should search for these vocabulary words and circle them.

DIEVS GAILIS DOT LASĪT MĀJA
CEĻMALA GRAUDS SACĪT REDZĒT

D	O	T								R
I								L		E
E								A		D
V			G	A	I	L	I	S		Z
S								Ī		Ē
				S	A	C	Ī	T		T
			M							G
				Ā						R
					J					A
C	E	Ļ	M	A	L	A				U
										D
	Š	O	D	I	E	N				S

Kas ir pasaka?

Pasaka ir izdomāts stāsts, kuŗā parādās tēli, piemēram, laumiņas, rūķīši, troļļi, raganas, milži un dzīvnieki, kam piemīt spējas runāt un darboties. Pasakās notiek burvestības un reizēm notiek neiedomājamas lietas. Pasakas ir literatūras žanrs. Pasakas sakņojas mutvārdu tradīcijās. Ļoti līdzīga sižeta pasakas ar vienādiem tēliem un motīviem var atrast visā pasaulē.

Teika ir parasti īss un kodolīgs stāsts, kuŗā darbojas dzīvnieki, augi, dabas parādības vai citas nedzīvas būtnes, kuŗām piemīt cilvēciskas īpašības. Teikas parasti stāsta par to, kā kaut kas veidojies vai radies un bieži beidzas ar morālu pamācību.

Pasakas sastāvdaļa	**Kas pasakā parādās?**
Pasakām raksturīgi ievada vai nobeiguma vārdi un izteicieni	Pasakas bieži sākas un beidzas līdzīgi. Bieži tiek izmantoti īpaši vārdi un izteicieni, piemēram, *Reiz bija/dzīvoja...* *Aiz trejdeviņiem kalniem un trejdeviņām zemēm...* *...un viņi dzīvoja laimīgi līdz mūža galam.* *...un tā dzīvo vēl šo baltu dienu.* Dažkārt pasakas beidzas ar neparedzētu pārsteigumu.
Labie tēli	Pasakā tēls ir jebkura dzīva būtne vai personifikācija (dabas parādība vai priekšmets), kas pasakā darbojas un ar ko lasītājs pasakā sastopas. Bieži pasakās parādās labie tēli, kas ir mīļi, nevainīgi, labsirdīgi, izpalīdzīgi un laipni. Labie pasakas tēli ir sērdienīte, izpalīdzīgs puisis un nabadzīgi ļaudis. Labie tēli var būt arī gudri, izveicīgi un spēcīgi. Citi tēli pasakā bieži palīdz labajam tēlam.
Ļaunie tēli	Ļaunie pasaku tēli ir raganas, velni, troļļi, nejaukas pamātes, ļauni kungi un skaudīgi kaimiņi. Ļaunie tēli pasakas beigās dažkārt iet bojā vai saņem kādu sodu par saviem nodarījumiem.
Karaļi (ķēniņi) un karalienes (ķēniņienes), prinči un princeses	Pasakās bieži minētas pilis, karaļvalstis, karaļi (ķēniņi) un karalienes (ķēniņienes), prinči un princeses.
Nabadzība	Pasakās parādās nabadzīgas kalpones, zemnieki vai gani, kā arī nabadzīgas ģimenes vai sērdieņi (bāreņi). Nabadzīgajiem ļaudīm bieži ir grūti iztikt un nav ko ēst.

Burvestības	Pasakās notiek burvestības. Dzīvniekiem un priekšmetiem tiek piešķirtas cilvēciskas īpašības. Parādās laumiņas, troļļi, rūķi, mājas gari u.tml. Notiek pārdabiskas lietas un neizskaidrojami brīnumi.
Atkārtota uzvedība vai skaitļi	Pasakās atkārtojas kāds uzvedības veids vai skaitļi. Bieži lietas, izteicieni un darbi notiek pa trim, sešiem un/ vai pa septiņiem/deviņiem pēc kārtas.
Vispārējas patiesības	Pasakās var tikt pieminēti kādi vispārīgi piedzīvojumi un pieredze, piemēram, pasaules izpēte, pieaugšana vai cerība (vai pietiks ēdamā un spēka).

Pasakās bieži sastopamie motīvi un parādības:

- dzīvnieki vai lietas, kam ir cilvēku īpašības un spējas;
- gudrība, viltības, vārdu spēles, atjautība;
- ceļinieka stāsti;
- kā kas cēlies;
- nabadzības pārvarēšana;
- cilvēka vājību nosodījums (ziņkārība, rijība, lepnums, ļaunums, slinkums utt.);
- cilvēka labo īpašību cildinājums (labestība, pacietība, devība utt.);
- viltības un atjautības uzvara pār ļaunumu (dažkārt varonis ņem talkā viltu, dažkārt pat pāriet ļaunuma pusē, tomēr beigās ļaunumu uzvar)
- pārspīlējuma izmantošana (septiņjūdžu zābaki);
- burvju vārdi vai izteicieni; to atkārtojumi (abrakadabra! Galdiņ, klājies!);
- varoņa aizbildnis vai sargs (laumiņas, maģiski izpalīgi, padomdevēji u.tml.);
- dažādi briesmoņi un pārdabiskas būtnes (pūķi, milži cilvēkēdāji, ļaunas būtnes);
- cīņa starp labo un ļauno vai gaismu un tumsu;
- jaunākais bērns pret vecāko bērnu (dēli, meitas, sacensība starp brāļiem un/vai māsām);
- ilgs, pārdabisks miegs vai garš ceļojums;
- neizpildāmi uzdevumi, kuru veikšanai nepieciešama gudrība, atjautība, pārdabiskas spējas vai spēks;
- meklējumi un ceļojumi;
- pamācības sātības (nepieciešamā) un nesātības/rijības (iegribu apmierināšanas) nošķiršanai;
- īpašas atslēgas vai darbības durvju vai ejas atvēršanai;
- dažādi (bieži pārdabiski) ziedotāji un palīgi.

Latviešu tautas pasakas, to iedalījums

Izmantots Garkalnes Mākslas un vispārizglītojošās vidusskolas skolnieces
Janas Makarovas 2015. gada zinātniski pētnieciskais darbs literatūrā
"**Latviešu tautas pasakas inscenējums Erasmus+ projekta ietvaros**

Pasaka ir galvenais vēstītājfolkloras žanrs. Tas ir neliels prozas darbs, kam pamatā fantastiska rakstura izdoma. Pasakās darbojas izdomātas būtnes, varoņiem tiek piedēvētas pārdabiskas spējas. Folklorā izšķir trīs galvenos pasaku žanrus: brīnumu pasakas, dzīvnieku pasakas un sadzīves pasakas.

Dzīvnieku pasakas – pasakas, kuru varoņi ir dzīvnieki, putni vai kukaiņi un kuru darbība risinās dzīvnieku vidē. Tās tiek uzskatītas par vienu no vecākajiem pasaku veidiem. Pasakās stāstīts par meža un mājas dzīvniekiem, putniem, zivīm, kukaiņiem, par to dzīvi kopā ar cilvēkiem. Lielākajā daļā pasaku dzīvnieki darbojas līdzīgi cilvēkiem. Tēlaini parādītas arī cilvēku labās un sliktās īpašības. Dzīvnieku pasakās parasti attēlota mazo, bet darbīgo zvēru un putnu uzvara pār lielajiem un viltīgajiem plēsoņām. Biežāk sastopamie dzīvnieku pasaku varoņi ir lapsa, vilks, zaķis, lācis, ezis, gailis, kaķis, suns, dzērve, strazds, cīrulis u.c.

Brīnumu pasakas – pasakas, kuru personu, notikumu un vides tēlojumam raksturīgs daudzveidīgs fantastikas izmantojums. Brīnumu pasakas tiek sauktas arī par īstajām pasakām, jo fantastikas, burvību un brīnumu šajās pasakās ir vairāk nekā cita veida pasakās. Biežāk sastopamie brīnumu pasaku varoņi – bārenīte, mātes meita, pamāte, trešais dēls (muļķītis), gudrie brāļi, ganu zēns, Sprīdītis, milzis, velns, pūķis, ragana, ķēniņš, princese u.c.

Sadzīves pasakas – pasakas, kurās fantastiski notikumi vai personas tēloti reālās dzīves apstākļos. Pasakās ir daudz humora, joku, anekdotisku gadījumu. Tajās ir maz fantastikas. Šo pasaku centrā ir kāds asprātīgs varonis, kas bieži vien piemuļķo bagātos. Biežāk sastopamie sadzīves pasaku varoņi ir zemnieks, kungs, vīrs, sieva, velns nabags u.c.